

Zoals in alles, zoo moet ook hier de betrekkelijkheid der deelen tot elkaar en tot het geheel beschouwd worden. In de moderne levensbeschouwing tracht men tot evenwicht tusschen beide te komen en de tweedeelgheid tot eenheid te brengen, wat zich ook uit in de nieuwe beelding.

Door vele denkende menschen wordt de groote fout begaan het aesthetische, 1) het meest belangelooze in den mensch minder hoog te stellen dan het denken, want, beweren ze, het aesthetische wordt tot aanschouwelijkheid, dus tot verzinnelijking gebracht, waardoor het geestelijke aan waarde verliest. Maar, wordt het denken dan niet verzinnelijkt? Is het woord (geschreven of gesproken) niet de verzinnelijking van het denken?

Dit beweren de Boedhisten en daarom vinden ze hun hoogste geestelijkheid in mediteeren of in zwijgen. Maar wij, Westeringen, hebben de behoefte, door onze grootere activiteit onze geestelijke processen te manifesteren, wat de Boedhisten tenslotte gedeeltelijk ook doen in hun kunstuitingen, wijze spreken enz. Zoolang wij menschen in gemeenschap samen leven, hebben wij behoefte ons te uiten en hoe meer wij ons diepste geestelijke leven aan anderen openbaren, hoe nuttiger dit voor de menschheid is.

De vorm waarin de uitingen zich objectiveeren is bijkomstig en het is zeer onjuist te meenen, dat de eene objectivering van ons geestelijk leven hooger staat dan de andere. Hoogstens kunnen wij constateeren dat voor de eene uiting een grooter quantum materie noodig is dan voor de andere, wat met het *w e z e n* der uitingen niets te maken heeft. Zoo vermindert de gebondenheid aan het materiaal bij bouw-, beeldhouw-, of schilderkunst de geestelijke of aesthetische waarde der kunstuitingen niet, vergeleken bij muziek of dichtkunst, wat sommigen beweren. Er zijn b.v. gedichten die meer gebondenheid toonen aan de prosodie dan een bouwwerk aan zijn materiaal. De vrijheid in de beelding, evenals in ons menschelijk zijn, bestaat niet in bandeloosheid of losbandigheid, maar in redelijke wettelijkheid. Want de bandeloosheid voert tot het dierlijke of de hartstocht, waarin ze bevangen wordt en waaronder ze lijdt en het redelijke, d. i. het tot bewustheid gekomene voert tot vrijheid.

Als wij nu van aesthetisch standpunt deze twee uiterste uitingen van het menschelijke leven beschouwen, dan kunnen wij zien dat alle mogelijke uitingen van het menschelijk voelen en denken hierin zijn geobjectiveerd. Het is de vraag hoe het subject zich tot het object verhoudt. B.v. de eenzijdige zinnelijkheid in het waarnemen der objecten is gesubjectieerd in de impressionistische kunsten en de eenzijdige geestelijkheid bij de primitieve en eenzijdig spiritualistische kunsten.

Behalve deze twee uitersten zijn nog andere modulaties van de menschelijke eigenschappen in beeld of woord gebracht, maar al deze uitingen zijn niet zoo gemakkelijk te kategoriseeren.

De bekrompenheid van het menschelijk voelen en denken heeft de behoefte grenzen vast te stellen, wat uit paedagogisch oogpunt heel nuttig kan zijn, maar tevens tot dogmatiek voert. Wij kunnen alleen over minder of meer en over het eene ten opzichte van het andere spreken; steeds volgen reacties op iedere actie, ongemerkt gaat 't een in 't ander over. Toen het impressionisme in vollen bloei was, ontstond een reactie door de eenzijdige

1) Onder aesthetisch wordt hier verstaan: doel op zichzelf. (Zie vorige artikels).